

TUŽBE ZA ZAŠTITU PRAVA VLASNIŠTVA

U radu se uvodno prikazuje značaj prava vlasništva kao jednog od osnovnih gospodarskih prava i sloboda koje se jamči Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim ugovorima i zakonom. Zaštita prava vlasništva kao jedne od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske stoga je od izuzetne važnosti za sve njene građane i državu u cjelini. Ta zaštita se ostvaruje u sudskom i upravnom postupku, ali isto tako u ustavnosudskom postupku, pri čemu najčešće putem tužbi koje propisuje Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Analiza vlasničkih tužbi koje propisuje Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, uključujući i brisovnu tužbu koju detaljnije regulira Zakon o zemljišnim knjigama, predstavlja glavni dio rada koji se odnosi na prikaz aktivne i pasivne legitimacije stranaka, glavne i sporedne zahtjeve tužitelja te prigovore i protuzahteve tuženika. Posebno se u radu analizira razlika između vlasničke tužbe i nekih drugih sličnih tužbi kao što su nasljednička tužba, posjedovna tužba i tužba na utvrđenje prava vlasništva. Osnovni cilj rada je jasno odrediti tužbe za zaštitu prava vlasništva te prikazati razlike između vlasničke tužbe i nekih drugih sličnih tužbi, a što je važno zbog mogućnosti učinkovite zaštite prava vlasništva.

Ključne riječi: *vlasnička tužba, nasljednička tužba, posjedovna tužba, tužba na utvrđenje prava vlasništva*

1. Uvod

Pod pojmom vlasništva možemo podrazumijevati skup pravnih normi koje uređuju društvene odnose u kojima osobama pripadaju stvari, ali isto tako taj pojam se upotrebljava kada se govori o subjektivnom pravu vlasništva, odnosno o pravu koje pripada pojedincu u pogledu neke stvari.¹ Osim subjektivnog prava vlasništva i pravne ustanove vlasništva, pojam vlasništva vrlo često se koristi i za označavanje objekta ili predmeta prava vlasništva. Stoga je vidljivo da se pojam vlasništva rabi u širokom obujmu i da se pod tim pojmom podrazumijeva različiti sadržaj. Predmet ovog rada je subjektivno pravo vlasništva i njegova zaštita, prvenstveno putem tužbi propisanih u Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.²

Ustav Republike Hrvatske određuje nepovredivost vlasništva kao jednu od temeljnih i najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske (dalje RH), a ujedno se jamči pravo vlasništva u okviru gospodarskih prava i sloboda.³ Stoga je temeljno pravilo da je zabranjeno svako zadiranje u pravo vlasništva oduzimanjem ili ograničavanjem ovlasti koje čine subjektivno pravo vlasništva, bilo da se radi o tijelima javne vlasti ili drugim osobama.⁴ Iako se jamstvo vlasništva iz Ustava RH odnosi u

* sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

¹ V. Gavella, N. *et al.*; Stvarno pravo, Svezak 1, II izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 341.

² „Narodne novine“, broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09 – dalje ZVDSP).

³ V. čl. 3. i čl. 48. st. 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst, 55/01 – ispr., 76/10 i 85/10 – proć. tekst – dalje Ustav RH)

⁴ Zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda određenih u Ustavu RH, pa tako i u odnosu na pravo vlasništva, osigurana je kroz institut ocjene ustavnosti i zakonitosti i ustavne tužbe propisane Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu RH („Narodne novine“, broj 99/99, 29/02 i 49/02 – pročišćeni tekst). Ustavni sud RH je u svojoj odluci U-III-661/1999. od 13. ožujka 2000 zauzeo stajalište da se jamstvo prava vlasništva na ustavnopravnoj razini štiti u odnosu na zadiranja države u vlasnička prava pojedinaca, pri čemu se pod pravom vlasništva vrlo široko podrazumijevaju sva imovinska prava. Jamstvo prava vlasništva priječi državnim tijelima posizanje u vlasništvo (bilo pojedinačnim aktom ili propisom), osim ako je posizanje

pravilu na zadiranje države i javnopravnih tijela u pravo vlasništva, mišljenja smo da se odredba Ustava RH o jamstvu prava vlasništva treba tumačiti kao opće načelo nepovredivosti vlasništva bez obzira o subjektu koji oduzima ili ograničava pravo vlasništva.

Ustav RH propisuje da se pravo vlasništva može oduzeti i ograničiti samo temeljem zakona u interesu RH i uz naknadu tržišne vrijednosti.⁵ Ta odredba Ustava RH odnosi se na pojedinačne postupke izvlaštenja⁶ kada je za to utvrđen interes RH, ali isto tako i na sva ograničenja vlasništva u odnosu na dobra od interesa za RH.⁷ Kao dobra od interesa za RH temeljem posebnih zakona proglašeni su primjerice poljoprivredno zemljište,⁸ šume i šumsko zemljište,⁹ zaštićeni dijelovi prirode,¹⁰ kulturna dobra.¹¹ Kao

osnovano na zakonu. U toj odluci Ustavni sud RH zauzeo je stajalište da u slučaju zadiranja u pravo vlasništva od strane drugih fizičkih i pravnih osoba se u pravilu radi o imovinskim sporovima privatnog prava za koje je predviđena sudska ili druga zaštita, te da se u takvim slučajevima ne radi o povredi ustavnog jamstva prava vlasništva.

⁵ V. čl. 50. st. 1. Ustava RH.

⁶ V. Zakon o izvlaštenju („Narodne novine“, broj 9/94, 35/94, 114/01, 79/06, 45/11 i 34/12 – dalje ZI)

⁷ Dobra od interesa za RH su sve one stvari koje su na temelju Ustava RH i posebnih zakona proglašene i stavljene u taj pravni status zbog svoje osobite kulturne, povijesne, gospodarske, ekološke važnosti, i zbog čega su podvrgnuti posebnom pravnom uređenju koje je različito u cijelosti ili u određenom dijelu od pravila općeg stvarnopravnog uređenja. Ograničenja i obveze vlasnika dobra od interesa za RH ovise o vrsti i namjeni dobra od interesa za RH kao i cilju koji se želi postići stavljanjem neke stvari u taj poseban pravni status.

⁸ U čl. 2. st. 1. Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine, broj 152/08, 25/09, 21/10, 90/10, 39/11 – Odluka USRH-a i 63/11 – dalje ZPZ) određeno je da je poljoprivredno zemljište dobro od interesa za RH i ima njezinu osobitu zaštitu. O posebnom stvarnopravnom uređenju za poljoprivredna zemljišta v. Belaj, V.; Posebno stvarnopravno uređenje za poljoprivredna zemljišta, u Gavella, N. *et al*; Stvarno pravo – posebna pravna uređenja, Narodne novine, Zagreb, 2011., str. 101. – 154.

⁹ V. čl. 2. st. 1. Zakona o šumama (Narodne novine, broj 140/05, 82/06, 129/08, 80/10 i 124/10 – dalje ZŠ). O posebnom stvarnopravnom uređenju za šume i šumska zemljišta v. Belaj, V.; Posebno stvarnopravno uređenje za šume i šumska zemljišta, u Gavella, N. *et al*; Stvarno pravo – posebna pravna uređenja, *op. cit.* str. 155. – 178.

¹⁰ V. čl. 2. Zakona o zaštiti prirode (Narodne novine, broj 70/05, 139/08 i 57/11 – dalje ZZP). O posebnom stvarnopravnom uređenju za biljni i životinjski svijet v. Gliha, I.; Posebno stvarnopravno uređenje za

posebnu iznimku u svezi mogućnosti ograničenja vlasničkih prava Ustav RH propisuje da se iznimno vlasnička prava mogu ograničiti zakonom radi zaštite interesa i sigurnosti RH, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi.¹² Dakle, iako Ustav RH utvrđuje pravo vlasništva kao jednu od najviših vrednota ustavnog poretka RH i jamči pravo vlasništva, ipak propisuje i određene iznimke u interesu RH i radi zaštite zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.

U pravnom sustavu RH nepovredivost prava vlasništva zajamčena je i odredbom čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹³ koja se primjenjuje kao dio pravnog poretka RH od 1997. godine. ZVDSP pravo vlasništva određuje kao apsolutno subjektivno pravo iz kojeg vlasnik crpi ovlasti da sa stvari i koristima od nje čini što ga volja, te da svakog drugog od toga isključi, ako to nije protivno tuđim pravima ili zakonskim ograničenjima u odnosu na istu stvar.¹⁴ Vlasnička ovlaštenja koja se odnose na apsolutno pravo posjedovanja, uporabe, korištenja i raspolaganja prema ZVDSP ipak su podvrgnuta općim¹⁵ i posebnim¹⁶ ograničenjima. Bez

biljni i životinjski svijet, u Gavella, N. *et al*; Stvarno pravo – posebna pravna uređenja, *op. cit.* str. 331. – 370.

¹¹ V. čl. 2. st. 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, broj 69/09, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09 i 61/11 – dalje ZZOKD). O posebnom stvarnopravnom uređenju za kulturna dobra v. Josipović, T.; Posebno stvarnopravno uređenje za kulturna dobra i arhivsku građu, u Gavella, N. *et al*; Stvarno pravo – posebna pravna uređenja, *op. cit.* str. 371. – 402.

¹² V. čl. 50. st. 2. Ustava RH.

¹³ V. Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine“ – Međunarodni ugovori, broj 18/97, 6/99, 8/99, 14/02 i 1/06 – dalje Konvencija). Odredbom čl. 1. Protokola 1. jamči se svakom mirno uživanje svojeg vlasništva, te se nitko ne smije lišiti svog vlasništva osim u javnom interesu i

samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava. Načelo proporcionalnosti jedno je od osnovnih načela koje primjenjuje Europski sud za ljudska prava u procjenjivanju odnosa između javnog i privatnog interesa kod zahtjeva zbog povrede čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju.

¹⁴ V. čl. 30. st. 1. ZVDSP.

¹⁵ V. čl. 31. ZVDSP. Opća ograničenja odnose se na to da vlasnik, a ni itko drugi, ne smije se služiti svojim pravom s jedinim ciljem da drugome šteti ili da ga smeta, da vlasnik nije ovlašten zabraniti tuđi zahvat u svoju stvar kad je taj nužan radi otklanjanja štete koja nekome neposredno prijeti, a šteta je nerazmjerno veća od one što iz toga zahvata proizlazi za vlasnika, nego je samo ovlašten potraživati

obzira na opće i posebne iznimke i ograničenja vlasništva, ZVDSP, kao i Ustav RH i Konvencija, određuju vlasništvo kao jedno od temeljnih ljudskih prava i sloboda i u skladu s time vlasništvo uživa široku pravnu zaštitu.

Pravna zaštita vlasništva može se ostvarivati u sudskim postupcima (parničnom, kaznenom, izvanparničnom, ovršnom, stečajnom i zemljišnoknjižnom), ali i u upravnom i ustavnosudskom postupku. Osnovne tužbe koje se podnose u parničnom postupku radi zaštite prava vlasništva su prava vlasnička tužba (*rei vindicatio*), vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika (*actio Publiciana*), prava vlasnička tužba za prestanak uznemiravanja (*actio negatoria*), vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika za prestanak uznemiravanja (publicijanska negatoria) i brisovna tužba.¹⁷ Zaštita prava vlasništva moguća je i putem izlučnih tužbi u odnosu na vođenje ovršnog ili stečajnog postupka, gdje treća osoba radi zaštite svojeg prava vlasništva traži izdvajanje (izlučenje) stvari iz ovršnog ili stečajnog postupka, a kojim tužbama je prethodilo postavljanje izlučnog zahtjeva u ovršnom i stečajnom postupku.¹⁸ Pravo vlasništva može se štititi i u kaznenom postupku postavljanjem adhezionog imovinskopravnog zahtjeva.¹⁹

naknadu za pretrpljenu štetu i da vlasnik nekretnine nije ovlašten braniti tuđe zahvate poduzete na tolikoj visini ili dubini gdje on nema nikakva opravdanoga interesa da ih isključi.

¹⁶ V. čl. 32. ZVDSP. Posebna ograničenja odnose se na zabranu izvršavanja prava vlasništva preko granica koje su svim vlasnicima takvih stvari postavljene na temelju ovoga ili posebnih zakona radi zaštite interesa i sigurnosti države, prirode, ljudskoga okoliša i zdravlja ljudi. U svrhu ostvarenja posebnih ograničenja, ukoliko se vlasnika na to ne može prisiliti, moguća je privremena sekvestracija od strane jedinice lokalne samouprave (dalje JLS). Vlasniku za ograničenja prava vlasništva i poseban način iskorištavanja i uporabe stvari koja je proglašena dobrom od interesa za RH pripada naknada.

¹⁷ V. čl. 162., 166., 167. i 168. ZVDSP. Brisovna tužba regulirana je čl. 129. Zakona o zemljišnim knjigama („Narodne novine“, broj broj 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08 i 126/10 – Odluka USRH – dalje ZZK).

¹⁸ V. čl. 73. i 74. Ovršnog zakona („Narodne novine“, broj 139/10, 125/11, 150/11, 154/11, 12/12 i 70/12 – dalje OZ) i čl. 79. i 80. Stečajnog zakona („Narodne novine“, broj 44/96, 161/98, 29/99, 129/00, 123/00, 197/03, 187/04, 82/06, 116/10 i 25/12 – dalje SZ).

¹⁹ V. čl. 153. – 162. Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 152/08, 76/09, 80/11 i 121/11 – pročišćeni tekst – dalje ZKP)

Zaštita prava vlasništva ostvaruje se kroz postavljanje određenog vlasničkog zahtjeva prema onome tko je oduzeo posjed vlasnikove stvari ili je na drugi način uznemiravao vlasnika u izvršavanju njegovih vlasničkih ovlaštenja. Vlasnički zahtjev se stoga može ostvarivati mirnim putem, ali i podizanjem tužbi koje predstavljaju procesne radnje kojima se ostvaruje vlasnički zahtjev. Iako se tradicionalno i kolokvijalno vlasnički zahtjevi izjednačavaju s vlasničkim tužbama, radi se o bitno različitim pojmovima. Vlasnički zahtjev označava u materijalnopravnom smislu subjektivno građansko pravo zahtijevati od određene osobe određenu činidbu, dok vlasnička tužba predstavlja procesnu radnju kojom se pokreće parnični postupak da bi se zaštitilo ili ostvarilo subjektivno pravo vlasništva.²⁰

Predmet ovog rada je prvenstveno prikaz vlasničkih tužbi za zaštitu prava vlasništva propisanih u ZVDSP, pri čemu će se navesti sličnosti i razlike u odnosu na neke druge tužbe radi ostvarenja manje ili više sličnih zahtjeva. Smatramo izuzetno bitnim razlikovati vlasničku od nasljedničke tužbe, kao i vlasničku tužbu u odnosu na tužbu radi utvrđenja prava vlasništva. Cilj ovog rada je s procesnopravnog gledišta jasno odrediti tužbe za zaštitu prava vlasništva u odnosu na sam vlasnički zahtjev kao i u odnosu na neke slične tužbe i zahtjeve kao što je navedena nasljednička tužba i nasljednički zahtjev.

2. Prava vlasnička tužba

Prava vlasnička tužba (*rei vindicatio*) je tužba vlasnika protiv osobe koja posjeduje njegovu stvar, kojom on, pozivajući se na svoje pravo vlasništva koje je u stanju dokazati, traži od nje da mu ona preda svoj posjed te stvari.²¹ Dakle, pretpostavke koje tužitelj treba dokazati su njegovo vlasništvo stvari i tuženikov posjed stvari.²²

²⁰ Gavella, N. *at al*, *op. cit.* str. 581.

²¹ Gavella, N. *et. al.*, *op. cit.* str. 592.

²² V. čl. 162. st. 1. ZVDSP.

Smatramo kako tužitelj u reivindikacijskoj parnici mora dokazati i identitet konkretne stvari, odnosno da se radi upravo o stvari na kojoj je tužitelj nositelj prava vlasništva i da upravo tu stvar tuženik drži bez valjanog pravnog osnova. Svrha reivindikacijskog zahtjeva, odnosno tužbe, je isključenje drugih osoba od bespravnog posjedovanja vlasnikove stvari i vraćanje vlasnikove faktične vlasti na stvari. Pravo vlasništva ne zastarijeva, slijedom čega ne zastarijeva pravo vlasnika zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda posjed te stvari.²³

2.1. Aktivno legitimirana osoba

Aktivno legitimirana osoba (tužitelj) je vlasnik stvari. Za vlasničku tužbu aktivno je legitimiran vlasnik neposjednik stvari, ali također i vlasnik posredni posjednik. Ukoliko je vlasnik određenu stvar dao u najam ili zakup, on je posredni posjednik koji je u cijelosti aktivno legitimiran za pravu vlasničku tužbu. S druge strane, osobe koje drže u neposrednom posjedu stvar temeljem sklopljenih obveznopравnih ugovora sklopljenih s vlasnikom stvari (zakup, najam, koncesija) nisu aktivno legitimirani za podnošenje vlasničke tužbe, već svoja prava u odnosu na oduzimanje posjeda mogu štiti kroz sredstva posjedovne zaštite.²⁴

ZVDSP sadrži i dvije iznimke od općeg pravila da je za vlasničku tužbu aktivno legitimiran vlasnik stvari. Prva iznimka odnosi se na situaciju kada pravo zahtijevati predaju stvari u posjed ne pripada osobi koja je stvar otuđila u svoje ime dok stvar nije bila njezina, a poslije ju je stekla u vlasništvo.²⁵ Radi se zapravo o otuđenju tuđe stvari od strane nevlasnika koji tek nakon toga stječe pravo vlasništva, i gdje se tom odredbom sankcionira sadašnji vlasnik nemogućnošću povrata posjeda stvari. Druga iznimka odnosi

²³ V. čl. 161. st. 2. ZVDSP.

²⁴ Ovlaštenici ograničenih stvarnih prava (npr. služnosti) također nisu aktivno legitimirani za podnošenje vlasničke tužbe. Međutim, ovlaštenici ograničenih stvarnih prava imaju na raspolaganju pravna sredstva za zaštitu njihovih prava koja su slična vlasničkoj tužbi obzirom da sva stvarna prava djeluju prema trećima.

²⁵ V. čl. 161. st. 3. ZVDSP.

se na obrnutu situaciju, kada tužitelj iako nije vlasnik stvari može uspjeti u parnici sa zahtjevom za predajom u posjed stvari. Naime, tuženik koji taji pred sudom da posjeduje stvar, a dokaže se da je posjeduje, mora već samo zbog toga predati tu stvar tužitelju u posjed, ali zadržava pravo da stvar natrag zahtijeva vlasničkom tužbom.²⁶

Aktivno legitimirani za podnošenje vlasničke tužbe su također svi suvlasnici zajedno i svi zajednički vlasnici zajedno. ZVDSP u odredbama o zaštiti prava vlasništva i vlasničkoj tužbi ne spominje suvlasnike i zajedničke vlasnike, ali se njihova aktivna legitimacija procjenjuje sukladno odredbama ZVDSP o suvlasništvu i zajedničkom vlasništvu.²⁷ Tako je pojedini suvlasnik, odnosno zajednički vlasnik, aktivno legitimiran od drugih suvlasnika, odnosno zajedničkih vlasnika, zahtijevati suposjed stvari, a prema trećima je ovlašten zahtijevati predaju u posjed stvari svima suvlasnicima (zajedničkim vlasnicima) zajedno. Vlasnik posebnog dijela nekretnine (etažni vlasnik) drukčije je aktivno legitimiran u odnosu na posebni dio nekretnine, a drukčije u odnosu na cijelu nekretninu. U odnosu na posebni dio nekretnine aktivna legitimacija za vlasničku tužbu mu je identična kao i kod svakog vlasnika, a glede cijele nekretnine legitimiran je kao i svaki drugi suvlasnik.²⁸

Kod prijenosa prava vlasništva radi osiguranja tražbine predlagatelja osiguranja,²⁹ aktivno legitimiran za podnošenje vlasničke tužbe je fiducijarni vjerovnik koji postaje vlasnikom stvari (prethodni vlasnik). Pravo vlasništva prethodnog vlasnika je ograničeno raskidnim uvjetom koji nastupa kada mu tražbina bide ispunjena, a fiducijarni vjerovnik nema pravo stvar posjedovati, te je dužan propustiti služiti se tom stvari.³⁰ Stoga prethodni vlasnik ili fiducijarni vjerovnik kod podnošenja reivindikacijske tužbe ne može zahtijevati da stvar bude predana njemu već potonjem vlasniku ili fiducijarnom dužniku.

²⁶ V. čl. 162. st. 3. ZVDSP. Istom odredbom određeno je da onaj tko tvrdi da posjeduje neku stvar, a ne posjeduje je, pa time vara tužitelja, odgovra za svu štetu koja iz toga prizlazi.

²⁷ V. čl. 41., 59. i 60. ZVDSP.

²⁸ V. čl. 79. st. 1. i 85. st. 1. ZVDSP.

²⁹ O sudskom i javnobilježničkom osiguranju prijenosom vlasništva na stvari v. odredbe čl. 278. – 296. OZ.

³⁰ V. čl. 34. st. 5. ZVDSP. O pravima i obvezama, te odnosu prethodnog i potonjeg vlasnika v. čl. 34. st. 4. ZVDSP.

Potonji vlasnik ili fiducijarni dužnik biti će aktivno legitimiran za vlasničku tužbu tek kada mu prethodni vlasnik ponovno prenese pravo vlasništva na stvari koja je bila predmet osiguranja prijenosom prava vlasništva.

2.1.1. Dokaz vlasništva

Temeljna pretpostavka koju tužitelj u reivindikacijskim parnicama treba dokazati je pravo vlasništva stvari u odnosu na koju traži predaju u posjed. Dokazivanje prava vlasništva u ovisiti će od konkretnih okolnosti svakog slučaja. Negdje će se pravo vlasništva dokazati brzo i jednostavno, a u nekim slučajevima će se vrlo teško dokazati vlasništvo neke stvari. Ako se radi o nekretnini, onda je kao dokaz vlasništva dovoljno predočiti zemljišnoknjižni izvadak iz kojeg proizlazi da je tužitelj upisan kao vlasnik nekretnine.³¹ Obzirom na načelo povjerenja u istinitost i potpunost zemljišnih knjiga, dokazivanje prava vlasništva nekretnine koja je upisana u zemljišne knjige je vrlo jednostavno. Onaj tko tvrdi da stanje u zemljišnim knjigama ne odražava stvarno stanje dužan je to dokazati. Dokazivanje prava vlasništva drugih stvari koje su upisane u javne registre, obzirom na njihovu dokaznu snagu, identično je kao kod nekretnine upisane u zemljišnu knjigu.

Ako se radi o stvarima koje nisu upisane u javne registre, u pravilu će biti jednostavnije dokazati pravo vlasništva koje je stečeno izvorno (primjerice temeljem dosjeloosti ili od nevlasnika),³² od prava vlasništva koje je stečeno izvedeno (temeljem pravnog posla).³³ Kod derivativnog stjecanja prava vlasništva jedna od pretpostavki stjecanja pravca vlasništva je i vlasništvo prednika.³⁴ Ukoliko je pravni prednik također izvedeno stekao pravo vlasništva, trebati će dokazati vlasništvo njegovog prednika, i tako

³¹ U smislu čl. 8. st. 1. i 2. ZZK zemljišne knjige, izvaci, odnosno ispisi i prijepisi iz zemljišne knjige uživaju javnu vjeru i imaju dokaznu snagu javnih isprava, a smatra se da zemljišna knjiga istinito i potpuno odražava činjenično i pravno stanje zemljišta. V. također čl. 122. ZVDSP.

³² V. čl. 159., 160. i 118. ZVDSP.

³³ V. čl. 115. ZVDSP.

³⁴ V. čl. 115. st. 2. ZVDSP.

sve do onog tko je izvorno stekao stvar koja je predmet vlasničkog zahtjeva.³⁵ ZVDSP određuje u čl. 388. st. 2. da stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava do stupanja na snagu ZVDSP se prosuđuju prema pravilima koja su se primjenjivala u trenutku stjecanja, promjene i prestanka prava i njihovih pravnih učinaka. To znači da će se i stjecanje prava vlasništva određene stvari procjenjivati prema propisima koji su bili na snazi u trenutku tog stjecanja.³⁶

Vlasnik koji je podnio vlasničku tužbu treba dokazati samo da je stekao pravo vlasništva, a ne mora dokazivati da je i nadalje vlasnik. Onaj tko tvrdi da je nekome prestalo pravo vlasništva to treba i dokazati. Vlasnik ne mora dokazivati da je imao posjed stvari čiji povrat traži, ukoliko je samo vlasništvo stekao i mogao ga steći bez predaje u posjed stvari.³⁷

2.2. Pasivno legitimirana osoba

Pasivno legitimiran kod vlasničke tužbe je posjednik stvari, ukoliko stvar posjeduje bez pravnog osnova.³⁸ Posjednik koji vrijeđa vlasnikovo pravo vlasništva može biti samostalan i nesamostalan posjednik.³⁹ Pasivno legitimirani kod vlasničke tužbe su neposredni i posredni posjednici, dok to nije pomoćnik u posjedovanju.⁴⁰ Ukoliko je

³⁵ Radi se o tzv. đavoljem dokazu (*probatio diabolica*).

³⁶ Stoga će se u parnicama u kojima se o vlasničkoj tužbi odlučuje prema odredbama ZVDSP, o stjecanju prava vlasništva prije stupanja na snagu ZVDSP odlučivati primjenom ranijih propisa. Prije ZVDSP primjenjivao se Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima (Službeni list SFRJ, broj 6/80 i 36/90 – dalje ZOVO), a prije njega Opći građanski zakonik za njemačke nasljedne teritorije (dalje OGZ).

³⁷ V. čl. 15. st. 2. ZVDSP.

³⁸ V. čl. 161. st. 1. ZVDSP.

³⁹ Samostalan posjednik je onaj koji stvar posjeduje kao njezin vlasnik i takvim samostalnim posjedovanjem vrijeđa pravo vlasnika. Nesamostalan posjednik je onaj koji stvar posjeduje priznajući višu vlast posjednika koji nije vlasnik i također time vrijeđa vlasnikovo pravo (čl. 11. st. 1. i 2. ZVDSP)

⁴⁰ Pomoćnik u posjedovanju je osoba koja je u radnom ili sličnom odnosu ili u nečijem kućanstvu postupa pokoravajući se tuđim nalogima glede neke stvari ili prava, pa izvršava isključivo tuđu faktičnu vlast (čl. 12. st. 2. ZVDSP). Takva osoba ne izvršava nikakvu svoju vlast u odnosu na stvar, pa nema posjed stvari.

vlasničkom tužbom tužena osoba koja faktično drži određenu stvar, i koja se izjasni da je pomoćnik u posjedovanju, ona će morati pozvati osobu čiju vlast navodno izvršava da umjesto nje stupi u parnicu.⁴¹ Ukoliko se pozvana osoba ne odazove ili odbije stupiti u parnicu umjesto tuženika, parnica će se nastaviti s dosadašnjim tuženikom koji na taj način nije uspio dokazati da je pomoćnik u posjedovanju. U slučaju da tuženik napusti posjed stvari nakon što mu je dostavljena tužba, ne prestaje njegova pasivna legitimacija ukoliko tužitelj zatraži da mu tuženik o svom trošku preda stvar koja je predmet spora ili zatraži naknadu vrijednosti stvari.⁴² Dakle, tužitelj koji ne želi tužiti pravog posjednika može nastaviti parnicu i protiv osobe koja je napustila posjed stvari nakon podizanja tužbe postavljajući jedan od navedena dva zahtjeva.⁴³

Tužitelj kod vlasničke tužbe, osim što treba dokazati da je stvar u posjedu tuženika, treba dokazati i identitet stvari čiju predaju traži tvrdeći da je njegovo vlasništvo. To znači da vlasnik mora stvar koju zahtijeva opisati po njezinim osobinama koje je razlikuju od istovrsnih stvari.⁴⁴ Ako je tijekom postupka pred sudom tuženik tajio da posjeduje stvar u odnosu na koju vlasnik traži predaju u posjed, sud će bez daljnjeg raspravljanja i izvođenja dokaza prihvatiti tužbeni zahtjev i naložiti tuženiku predaju stvari.⁴⁵ ZVDSP je u takvom slučaju snkcionirao ponašanje tuženika, iako je i dalje ostalo sporno pitanje kome stvar pripada na temelju prava vlasništva. Smatramo da se u praksi takav slučaj može rijetko dogoditi, jer će u pravilu uvijek tužitelj dokazati pretpostavke

⁴¹ Radi se o institutu imenovanja prethodnika sukladno čl. 210. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11 i 148/11 – pročišćeni tekst – dalje ZPP).

⁴² V. čl. 162. st. 4. ZVDSP.

⁴³ To pravo nema tužitelj ukoliko se utvrdi da je tuženik napustio posjed stvari prije podizanja tužbe, i u takvom slučaju tužbeni zahtjev na predaju stvari treba odbiti, i eventualno prihvatiti zahtjev radi naknade štete ako je postavljen i takav zahtjev (eventualna kumulacija ili preinačenje prvotno postavljenog).

⁴⁴ V. čl. 162. st. 2. ZVDSP. Vlasnik ne može zahtijevati stvari kao što su gotov novac pomiješan s drugim gotovim novcem, vrijednosne papire na donositelja pomiješane s istovrsnima, ako ne postoje okolnosti iz kojih tužitelj ipak može dokazati svoje pravo vlasništva i iz kojih je tuženik morao znati da tu stvar ne smije prisvojiti.

⁴⁵ V. čl. 162. st. 3. ZVDSP.

svojeg vlasništva u odnosu na spornu stvar, a suprotno tome ako bi tuženik pružio dokaze da je on vlasnik sporne stvari, smatramo da je potpuno neprihvatljivo u takvoj situaciji prihvatiti tužbeni zahtjev tužitelja zbog toga što je tuženik tajio da ima u posjedu spornu stvar. Suprotno od tajenja posjedovanja stvari, ako bi tuženik lažno priznavao da posjeduje stvar koju nema u posjedu, odgovarao bi tužitelju za eventualnu štetu.⁴⁶

2.3. Tužbeni zahtjev

Tužbeni zahtjev tužitelja kod prave vlasničke tužbe mora glasiti na predaju u posjed određene stvari. Dakle, radi se o kondemnatornom tužbenom zahtjevu na činidbu koji mora biti jasno određen u odnosu na način povrata stvari.⁴⁷ Tužbeni zahtjev mora biti određen na način da stvar u odnosu na koju se traži predaja u posjed mora biti individualizirana, što znači da se mora razlikovati od ostalih stvari i biti podobna za ovrhu. Može se tražiti predaja u posjed i generične stvari koja je dovoljno individualizirana.⁴⁸ Tužbeni zahtjev tužitelja možemo podijeliti na glavni zahtjev i sporedne zahtjeve. Glavni tužbeni zahtjev odnosi se na predaju određene stvari tužitelju ili osobi koju tužitelj odredi, a sporedni zahtjevi mogu se odnositi na predaju koristi od stvari ili naknadu štete koja je nastala pogoršanjem ili propašću stvari koja se treba predati tužitelju. Glavni zahtjev vlasnika stvari na predaju u posjed stvari ne zastarijeva, a sporedni zahtjevi su podložni zastarijevanju, te je zastarni rok za sporedne zahtjeve tri godine od dana predaje u posjed stvari vlasniku.⁴⁹

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Nije isto kada tužitelj primjerice zahtijeva samo predaju u posjed kuće ili stana, ili kada uz to zahtijeva da mu se konkretna kuća ili stan predaju u posjed slobodni od osoba i stvari (kada se traži i iseljenje osoba koje se nalaze u kući ili stanu). To iz razloga što se u prvom slučaju može tražiti predaja u posredni posjed, a u drugom slučaju u neposredni posjed.

⁴⁸ Generična stvar je ona koja je određena svojim rodom, kao npr. nafta, automobil. Dovoljno je individualizirana, ako je označena npr. kao sva nafta u nekom spremniku, ili kao automobil određene marke i određenog registarskog broja (Gavella, N. *at. al.*, *op. cit.* str. 599).

⁴⁹ V. čl. 164. st. 7. i 165. st. 2. ZVDSP. Vlasnik sporedne zahtjeve može postaviti zajedno s glavnim zahtjevom u istoj parnici, ali ih može postaviti i posebnom tužbom u posebnoj parnici. Obzirom da zastrani rok za sporedne zahtjeve počinje teći od dana predaje stvari, zastara zasigurno neće nastupiti ako

Kod vlasničkih tužbi vrlo često tužitelji postavljaju i deklaratorni zahtjev na utvrđenje prava vlasništva stvari u odnosu na koju vlasničkom tužbom traže predaju u posjed. Za podnošenje tužbe na utvrđenje, odnosno postavljanje deklaratornog zahtjeva, trebaju biti ispunjene pretpostavke iz čl. 187. ZPP. Smatramo da kod vlasničkih tužbi nema zapreka da se prethodno pitanje vlasništva stvari utvrdi posebnim deklaratornim zahtjevom, jer tužitelj i tako mora dokazati svoje vlasništvo stvari koje mu tuženik u pravilu osporava i odbija mu predati u posjed stvar. Osim toga pitanje vlasništva može biti značajno i izvan parnice u kojoj se traži predaja stvari u posjed.⁵⁰

2.3.1. Posebno o zahtjevu prema poštenom posjedniku

Kada vlasnik traži predaju stvari u posjed od poštenog posjednika,⁵¹ on ima pravo na predaju stvari sa svim plodovima koji se nisu odvojili od stvari, kao i sa svim onim što je u međuvremenu kao sporedno priraslo toj stvari. Vlasnik od poštenog posjednika ne može zahtijevati koristi (ili naknadu za koristi) koje je poštenu posjednik imao od vlasnikove stvari dok ju je posjedovao, a ne može tražiti niti naknadu za uporabu stvari dok ju je poštenu posjednik posjedovao ili naknadu za oštećenja prilikom uporabe.⁵²

2.3.2. Posebno o zahtjevu prema nepoštenom posjedniku

Položaj nepoštenog posjednika⁵³ je znatno nepovoljniji prema vlasniku stvari, te vlasnik osim glavnog zahtjeva na povrat stvari, ima pravo na naknadu štete koja je

su sporedni zahtjevi stavljeni zajedno s glavnim zahtjevom i gdje se istovremeno traži povrat stvari.

⁵⁰ Suprotno tome ističe se da nema mjesta deklaratornom zahtjevu kada tužitelju stoji na raspolaganju kondemnatorni zahtjev. Tako i Žuvela, M.; *Vlasničkopravni odnosi*, Organizator, 1996., str. 238. i Momčinović, H.; *Zaštita prava vlasništva*, Narodne novine, 1990., str. 139.

⁵¹ Pošten posjednik je onaj koji je posjed stvari stekao da nije znao, niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da mu ne pripada pravo na posjed. Poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu ne pripada pravo na taj posjed (v. čl. 18. st. 3. ZVDSP)

⁵² V. čl. 164. st. 1. ZVDSP.

⁵³ Određenje nepoštenog posjednika proizlazi iz definicije poštenog posjednika (*argumentum a contrario* u

nastala oštećenjem ili propašću stvari, zatim pravo zahtijevati predaju svih koristi ili naknadu za one koje se ne mogu predati (uključujući i one koje bi stvar dala da ih nije zanemario).⁵⁴

2.4. Prigovori i protuzahitjevi posjednika (tuženika)

Prigovori koji se mogu staviti tužitelju koji je podnio vlasničku tužbu od strane posjednika odnose se na prigovore koji negiraju, ukidaju ili zaustavljaju vlasnički zahtjev. U pravilu se ti prigovori mogu staviti u parnici od strane poštenog i nepoštenog posjednika.⁵⁵ Protuzahitjevi posjednika u reivindikacijskoj parnici koje se mogu s uspjehom postaviti vlasniku ovise o tome da li se radi o poštenom ili nepoštenom posjedniku.

2.4.1 Prigovori i protuzahitjevi poštenog posjednika

Prvi od prigovora koji poštenu posjednik može istaknuti je prigovor kojim se negira vlasnički zahtjev. Taj prigovor može se staviti na način da se negira da tužitelj koji je postavio vlasnički zahtjev ima pravo vlasništva stvari u odnosu na koju je stavio vlasnički zahtjev,⁵⁶ ili se može poricati da tuženik posjeduje stvar koju tužitelj zahtijeva.⁵⁷ Daljnji prigovor poštenog posjednika može se odnositi na prigovor koji ukida

čl. 18. st. 3. ZVDSP)

⁵⁴ V. čl. 165. st. 1. ZVDSP.

⁵⁵ Nepošteni posjednik ne može osnovano uputiti prigovor koji zaustavlja vlasnički zahtjev jer nepošteni posjednik ne može stvar posjedovati na valjanom pravnom osnovu.

⁵⁶ Pravo vlasništva može se osporavati zavisno od načina stjecanja prava vlasništva, a na koji način stjecanja se tužitelj poziva dokazujući svoje vlasništvo stvari. Ako se radi o stjecanju prava vlasništva temeljem pravnog posla može se isticati da prednik od kojeg je tužitelj stekao stvar nije bio vlasnik, ili da prednik nije bio ovlašten raspolagati stvarju, ili da pravni posao nije bio valjan ili da nije došlo do valjane predaje u posjed stvari itd. Ako tužitelj tvrdi da je pravo vlasništva stekao izvorno, tuženik može istaknuti prigovor kojim poriče da su postojale pretpostavke za takvo stjecanje prava vlasništva. Tuženik može isticati prigovor da tužitelj nije samovlasnik, nego da je suvlasnik ili zajednički vlasnik, te da je zahtjev stavio izvan svoje aktivne legitimacije.

⁵⁷ Prigovor tuženika da se stvar koja je predmet reivindikacijskog zahtjeva ne nalazi u njegovom posjedu,

vlasnički zahtjev i koji prigovor je identičan onome koji negira vlasnički zahtjev, s razlikom da tuženik tvrdi kako je tužitelj bio vlasnik stvari, ali više nije, odnosno tvrdi da je imao u posjedu stvar koja je predmet zahtjeva, ali ista više nije u posjedu tuženika.⁵⁸ Poštenu posjednik može istaknuti i prigovore koji zaustavljaju vlasnički zahtjev, odnosno da tuženik na temelju valjanog pravnog osnova drži u posjedu vlasnikovu stvar.⁵⁹ Poštenu posjednik može vlasniku staviti i prigovor zadržanja (retencije), na što ga ovlašćuje zakon.⁶⁰

Poštenu posjednik ima pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova,⁶¹ te ima pravo stvar zadržati dok mu oni ne budu naknađeni. Stoga poštenu posjednik može u reivindikacijskoj parnici staviti protuzahjev za naknadu nužnih i korisnih troškova. Korisnim troškovima ne smatraju se oni koji su nastali zbog promjene namjene stvari, ako ta promjena namjena nije korisna za vlasnika.⁶² Za sve one troškove koji nisu nužni i korisni,⁶³ poštenu posjednik nema pravo na naknadu, ali mu vlasnik može ponuditi

znači zapravo osporavanje pasivne legitimacije tuženika

⁵⁸ Tuženik tako može tvrditi da je tužitelj stvar koja je predmet tužbe valjano otuđio trećemu, ili da je sam tuženik stekao pravo vlasništva stvari temeljem zakona. Kod prigovora da tuženik nije više u posjedu stvari može se raditi o prigovoru da je stvar propala ili potrošena za vrijeme posjedovanja, pri čemu poštenu posjednik ne odgovara za propast stvari koju je pošteno posjedovao.

⁵⁹ Kod prigovora koji zaustavljaju vlasnički zahtjev tuženik ne poriče da je tužitelj vlasnik stvari, da ju on drži u posjedu i da tužitelj ima pravo na posredan posjed, ali se poriče tužitelju pravo na neposredan posjed. Tuženikovo pravo na posjedovanje stvari može se temeljiti na pravu stečenom temeljem ugovora o zakupu, najmu ili zalogu sklopljenim s vlasnikom, a može se raditi i o podnajmu, podzakupu i sl., ili o pravu na posjedovanje stečeno temeljem pravnog posla s prednikom vlasnika, odnosno o pravu stečenom temeljom zakona ili odluke tijela javne vlasti.

⁶⁰ ZVDSP u čl. 164. st. 2. ovlašćuje poštenog posjednika na pravo zadržanja stvari koju potražuje vlasnik sve dok mu vlasnik ne naknadi nužne i korisne troškove koje je imao. Pravo zadržanja propisano je i odredbama čl. 72. – 75. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05 i 41/08 – dalje ZOO)

⁶¹ Nužni troškovi su oni bez kojih bi stvar propala, pogoršala se ili bi joj se vrijednost smanjila, a korisni troškovi su oni koji su pridonijeli povećanju vrijednosti stvari (Gavella, N. *at. al.* op. cit. str. 605. i 606.).

⁶² V. čl. 164. st. 3. ZVDSP.

⁶³ Radilo bi se o tzv. luksuznim troškovima koje je poštenu posjednik učinio radi svojeg zadovoljstva, udobnosti ili radi uljepšavanja stvari (*Ibid.* str. 606.)

naknadu ako smatra takve troškove korisnima, a u protivnome pošteni posjednik ima pravo prije nego što vrati stvar odvojiti i sebi uzeti ono što joj je tim troškovima dodao (*ius tollendi*), ako se to može učiniti bez oštećenja same stvari.⁶⁴

Ograničenje prava poštenog posjednika na naknadu nužnih i korisnih troškova predviđeno u ZVDSP odnosi se na to što će se od iznosa naknade na koju pošteni posjednik ima pravo odbiti vrijednost plodova i drugih koristi koje je posjednik imao od vlasnikove stvari.⁶⁵ Pošteni posjednik ima pravo retencije (*ius retentionis*) vlasnikove stvari koju neposredno posjeduje, dok mu ne budu naknađeni žatraženi troškovi. Ukoliko bi mu vlasnik odbio naknaditi nužne i korisne troškove, pošteni posjednik bi se mogao namiriti iz vrijednosti zadržane stvari. Pošteni posjednik može protuzahjteve za naknadu nužnih i korisnih troškova postaviti putem protutužbe u samoj reivindikacijskoj parnici, a može takav zahtjev ostvarivati u posebnoj parnici. Potraživanje troškova zastarijeva u roku od tri godine od dana predaje stvari vlasniku.⁶⁶

2.4.2. Prigovori i protuzahjtevi nepoštenog posjednika

Nepošteni posjednik može jednako kao i pošteni posjednik staviti sve prigovore koji vlasnički zahtjev negiraju. Ti prigovori mogu se odnositi na to da tužitelj uopće nije vlasnik stvari koju zahtijeva, ili da tuženik nije niti bio u posjedu stvari koja je predmet reivindikacijskog zahtjeva.⁶⁷ Nepošteni posjednik također može istaknuti prigovore koji ukidaju vlasnički zahtjev, odnosno da tužitelj nije više vlasnik stvari ili da tuženik nije više u posjedu sporne stvari. Naravno da nepošteni posjednik neće s uspjehom moći istaknuti prigovor da tužitelj više nije vlasnik stvari jer da je on stekao stvar od nevlasnika ili dosjelošću, obzirom da za takve načine stjecanja vlasništva je potrebno da je stjecatelj pošten. Ograničene su mogućnosti prigovora nepoštenog posjednika da stvar nije više u njegovom posjedu, jer se nepošteni posjednik ne može pozivati na to da je

⁶⁴ V. čl. 164. st. 4. ZVDSP.

⁶⁵ V. čl. 164. st. 5. ZVDSP.

⁶⁶ V. čl. 164. st. 7. ZVDSP.

⁶⁷ O tome v. *supra* bilj. 56. i 57.

stvar uništena, propala, potrošena ili otuđena za vrijeme dok ju je posjedovao, obzirom da je za to odgovoran.⁶⁸ Nepošteni posjednik ne može s uspjehom istaknuti prigovore koji zaustavljaju vlasnički zahtjev, jer nepošteni posjednik ne može stvar valjano posjedovati.

Nepošteni posjednik ima pravo na naknadu troškova ako su oni bili nužni i vlasniku. Dakle, nepošteni posjednik nema pravo na naknadu svih nužnih troškova koje je imao dok je stvar držao u posjedu, već samo na one koje bi imao i sam vlasnik da se stvar nalazila u njegovom posjedu.⁶⁹ ZVDSP kod pravnog položaja nepoštenog posjednika ne spominje pravo nepoštenog posjednika na naknadu korisnih troškova, pa bi proizlazilo da nepošteni posjednik nema pravo na naknadu te vrste troškova. Međutim, ako se uzmu obzir odredbe ZVDSP vezane za obvezu predaje plodova, priraštaja stvari ili dogradnje i ulaganja u stvar dolazi se do drugačijeg zaključka.⁷⁰ Mišljenja smo da prava nepoštenog posjednika u odnosu na korisne troškove treba prosuđivati uzimajući u obzir i ostale odredbe ZVDSP koje upućuju na primjenu pravila obveznog prava, i slijedom kojih bi ipak proizlazilo da nepošteni posjednik sukladno tim odredbama ZVDSP i ZOO ima pravo na naknadu korisnih troškova.

Nepošteni posjednik nema pravo na naknadu tzv. luksuznih troškova, ali je ovlašten odvojiti i za sebe zadržati ono što je dodao tuđoj stvari (*ius tollendi*).⁷¹

⁶⁸ U slučaju propasti stvari dok se nalazila u posjedu nepoštenog posjednika, i ako se ne radi o generičnoj stvari, tuženik se oslobađa obveze predaje stvari u posjed vlasniku, ali je dužan naknaditi njenu vrijednost.

⁶⁹ Nužni trošak se u odnosu na nepoštenog posjednika procjenjuje isključivo kao da je stvar kontinuirano bila u posjedu vlasnika.

⁷⁰ ZVDSP u čl. 8. st. 6. određuje da tko je dužan predati plodove neke stvari ili prava, ovlašten je zahtijevati naknadu troškova koje je imao radi dobivanja tih plodova, ako bi ih imao dobar gospodar, ali nikada više od vrijednosti plodova koje je dužan predati. Kod troškova koji su bili korisni za vlasnikovu stvar ZVDSP u čl. 150. st. 1. i čl. 156. st. 2. određuje da svatko čije su pokretne stvari, rad ili sredstva bez pravnog osnova prirasle tuđoj stvari, a ne daju se od nje odvojiti, ima pravo na naknadu za to što je priraslo, ako to pravo ima po pravilima obveznog prava. Pravila obveznog prava kod nepravog poslavodstva bez naloga (čl. 1128. ZOO) ne predviđaju naknadu troškova, međutim odredbe o stjecanju bez osnove (čl. 111. ZOO) priznaju naknadu u takvoj situaciji. O tome v. Gavella, N. *at al.*, str. 612.

⁷¹ V. čl. 165. st. 5. ZVDSP.

Nepošteni posjednik, za razliku od poštenog posjednika, nema pravo zadržanja u odnosu na vlasnikovu stvar dok mu ne budu naknađeni troškovi na koje ima pravo.⁷² Zastara prava potraživanja troškova nepoštenog posjednika nastupiti će istekom tri godine od dana predaje stvari vlasniku, što je identično kao kod potraživanja troškova poštenog posjednika.

3. Vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika

Vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika za povrat stvari (publicijanska tužba, *actio Publiciana*) je tužba kojom onaj za kojega se u postupku pred sudom ili drugim nadležnim tijelom smatra (predmnijeva) da je vlasnik stvari, traži od osobe koja stvar posjeduje, da mu ona preda svoj posjed te stvari.⁷³ Radi se o tužbi koja je identična pravnoj vlasničkoj tužbi uz iznimku da njome predaju u posjed traži onaj koji nije u mogućnosti dokazati svoje pravo vlasništva. Stoga će tužitelj kod publicijanske tužbe umjesto dokaza svog prava vlasništva stvari, trebati dokazati pretpostavke da se za njega predmnijeva da je vlasnik stvari. Pretpostavke koje tužitelj treba dokazati kod publicijanske tužbe su da je tužiteljjev posjed bio zakonit, istinit i pošten.⁷⁴

Predmnijeva vlasništva stvari djelovati će protiv sadašnjeg posjednika stvari samo ako sadašnji posjednik nema pravni temelj za to posjedovanje ili ima slabiji od tužiteljjevog.⁷⁵ Predmnijeva vlasništva neće djelovati prema osobi koja ima jednako jak ili jači pravni temelj posjedovanja od tužiteljjevog. Stoga se može dogoditi da je tužitelj

⁷² V. čl. 165. st. 4. ZVDSP.

⁷³ Gavella, N. *at al.*, *op. cit.* str. 620. i 621.

⁷⁴ V. čl. 166. st. 1. i 166. st. 3. ZVDSP.

⁷⁵ U čl. 166. st. 2. ZVDSP propisano je da će predmnijevanom vlasniku na njegov zahtjev predati posjed stvari posjednik koji nema pravni temelj posjedovanja ili je slabiji time što mu je posjed nepošten ili nezakonit, ili što ne može označiti svojega prednika ili može samo sumnjivoga, ili što je stekao posjed stvari besplatno a onaj koji zahtijeva posjed bio ga je stekao naplatno, ali neće mu trebati predati posjed stvari posjednik koji ima jednako jak pravni temelj kao on.

vlasnik stvari, ali će se u svrhu povrata stvari koristiti publicijanskom tužbom jer mu je lakše dokazati pretpostavke predmnijevanog vlasnika stvari. Tužitelj kod publicijanske tužbe osim pretpostavki za djelovanje predmnijeve njegovog prava vlasništva stvari, jednako kao i kod prave vlasničke tužbe, treba dokazati da je tuženik u posjedu stvari bez pravnog osnova, te mora dokazati i identitet konkretne stvari, odnosno da se radi upravo o stvari na kojoj je tužitelj predmnijevani vlasnik i da upravo tu stvar tuženik drži bez valjanog pravnog osnova.

3.1. Aktivno legitimirana osoba

Aktivno legitimirana osoba za stavljanje publicijanske tužbe je osoba u čiju korist djeluje presumpcija da je vlasnik stvari. Umjesto svojeg prava vlasništva tužitelj kod tužbe predmnijevanog vlasnika mora dokazati da je stvar stekao u svoj samostalan posjed na valjanom pravnom temelju i da je taj posjed stekao na istinit način⁷⁶ Obzirom da se poštenje posjeda predmnijeva, tužitelj neće morati dokazivati da mu je posjed pošten, a teret dokaza suprotnog je na tuženiku.

3.2. Pasivno legitimirana osoba

Pasivno legitimirana osoba kod tužbe predmnijevanog vlasnika za povrat stvari je osoba koja tu stvar posjeduje bez pravnog osnova ili temeljem slabijeg pravnog osnova od tužiteljevog. ZVDSP određuje kada se smatra da je tuženikov posjed slabiji od tužiteljevog.⁷⁷ Ako je posjed tuženika stečen nezakonito, neistinito ili nepošteno tada je temelj posjedovanja tuženika slabiji od tužiteljevog. Ako je posjed tuženika također zakonit, istinit i pošten, on će biti slabiji od tužiteljevog i ako tuženik ne može označiti svojeg prednika ili može označiti samo sumnjivog, a ukoliko su tužitelj i tuženik i u tome jednaki, tuženikov posjed biti će slabiji ako je on svoj posjed stekao besplatno, a tužitelj naplatno.

⁷⁶ Posjed je istinit ako nije stečen silom, potajno, prijevarom ili zloporabom povjerenja.

⁷⁷ V. čl. 166. st. 2. ZVDSP.

3.3. Zahtjev tužitelja i protuzahatjevi i prigovori tuženika

Zahtjev tužitelja kod publicijanske tužbe u potpunosti je identičan kao i kod prave vlasničke tužbe, a isto se odnosi na prigovore posjednika i pravni položaj poštenog i nepoštenog posjednika, ako nije drugo određeno zakonom niti je u suprotnosti s pravnom naravi tužbe predmnijevanoga vlasnika.⁷⁸ Obzirom na pravnu narav tužbe predmnijevanog vlasnika prigovori tuženika mogu imati specifični karakter, pa tako tuženik može staviti prigovor jednako jakog ili jačeg prava na posjed te prigovor prava vlasništva tuženika (*exceptio dominii*).⁷⁹

4. Prava vlasnička tužba za prestanak uznemiravanja

Prava vlasnička tužba za prestanak uznemiravanja (negatorna tužba, *actio negatoria*) je tužba (zahtjev) vlasnika koji na temelju svojeg vlasništva što ga je u stanju dokazati, traži od osobe koja mu nije oduzela posjed njegove stvari, niti mu osporava pravo vlasništva, nego ga na neki drugi način bespravno (samovlasno) uznemirava (smeta) u izvršavanju pravne vlasti koja mu kao vlasniku pripada, da to uznemiravanje prestane.⁸⁰ Uznemiravanje vlasnika stvari u odnosu na njegova vlasnička ovlaštenja može biti ostvareno na razne načine, a da pri tome nije došlo do oduzimanja posjeda stvari. Tako je moguće da netko faktično izvršava sadržaj nekog prava koje mu ne pripada,⁸¹ proširuje ili mijenja neko pravo koje mu pripada⁸² ili uopće ne izvršava sadržaj nekog

⁷⁸ V. čl. 166. st. 4. ZVDSP.

⁷⁹ Prigovor tuženika može se odnositi i na negiranje da je tužitelj ikad spornu stvar imao u samostalnom posjedu takve kvalitete kakva je potrebna da bi se predmnijevalo njegovo vlasništvo, da je tužitelj posjed u međuvremenu izgubio potrebnu kvalitetu (ukidajući prigovor).

⁸⁰ Gavella, N. *et al.*, *op. cit.* str. 626. V. čl. 167. st. 1. – 3. ZVDSP.

⁸¹ Npr. izvršava sadržaj stvarne služnosti provoza koja mu ne pripada.

⁸² Npr. proširuje pravo služnosti prolaza pješice tuđim zemljištem na način da prolazi kolima.

prava u odnosu na vlasnikovu stvar, ali poduzima radnje kojima ograničava ili smeta vlasnika u ostvarenju vlasničkih ovlaštenja u cijelosti.⁸³

Uznemiravanje može biti aktivna radnja, ali isto tako i neko propuštanje. Uznemiravanje mora postojati u trenutku podnošenja tužbe, ali se može raditi i o radnjama koje se ponavljaju periodično ili se može opravdano očekivati da će se ponoviti. Pretpostavka za negatorijsku tužbu je da je uznemiravanje učinjeno bespravno, a tužitelj treba dokazati da je on vlasnik stvari i da je došlo do uznemiravanja njegovih vlasničkih ovlaštenja, a ne mora dokazivati da je uznemiravanje učinjeno bespravno.⁸⁴

4.1. Aktivno legitimirana osoba

Aktivno legitimiran za negatorijsku tužbu je vlasnik stvari, kojega se bespravno uznemirava u izvršavanju njegovih vlasničkih ovlaštenja. Aktivnu legitimaciju pored samovlasnika imaju i suvlasnici, zajednički vlasnici, etažni vlasnici, prethodni i potonji vlasnik, a za njihovu aktivnu legitimaciju kao i dokaz njihovog vlasništva vrijedi sve isto kao kod prave vlasničke tužbe za povrat stvari.⁸⁵ Što se tiče čina uznemiravanja, tužitelj mora dokazati da je došlo do uznemiravanja koje mogu biti razne pozitivne i negativne radnje tuženika, a u svakom konkretnom slučaju se procjenjuje da li se radi o uznemiravanju ili ne.⁸⁶

4.2. Pasivno legitimirana osoba

Pasivno legitimirana osoba kod prave vlasničke tužbe za prestanak uznemiravanja je svaka ona osoba koja vlasnika uznemirava u izvršavanju njegovih vlasničkih ovlasti

⁸³ Npr. poduzima na svojoj nekretnini određene radnje kojima proizvodi buku preko dozvoljene mjere, i time uznemirava vlasnika susjedne nekretnine.

⁸⁴ Teret dokaza da radnja uznemiravanja nije počinjena bespravno je na tuženiku, odnosno tuženik je dužan dokazati da ima subjektivno pravo koje ga ovlašćuje na takvu radnju (v. čl. 167. st. 2. ZVDSP)

⁸⁵ V. *supra* str. 6. – 9.

⁸⁶ Npr. verbalno uznemiravanje u pravilu neće biti čin uznemiravanja vlasništva.

glede njegove stvari. To može biti osoba koja neposredno uznemirava vlasnika, osoba po čijem nalogu se vrši uznemiravanje kao i osoba u čiju se korist vlasnika uznemirava, ako je ona to znala i odobrila, ili se time okoristila.

4.3. Zahtjev tužitelja i prigovori tuženika

Tužitelj će svoj glavni zahtjev kod negatorijske tužbe postaviti ovisno o načinu uznemiravanja, ali će uvijek zahtijevati prestanak bespravnog uznemiravanja. Tužiteljev zahtjev će uvijek biti usmjeren na činidbu kojom se uspostavlja stanje kakvo je bilo prije uznemiravanja.⁸⁷ Ako tuženik svojata neko pravo na vlasnikovoj stvari koje mu ne pripada, tužitelj će se staviti i zahtjev za utvrđenje da tuženiku ne pripada to pravo. Vlasnički zahtjev za prestanak uznemiravanja ne zastarijeva jer se uznemiravanje kontinuirano događa i postoji u trenutku podnošenja tužbe. Ako bi radnjom uznemiravanja vlasniku stvari bila počinjena šteta, on može staviti i sporedni zahtjev radi naknade štete.⁸⁸

Tuženik može tužitelju protiv negatorijskog vlasničkog zahtjeva staviti iste one materijalnopravne prigovore kao i kod vindikacijskog zahtjeva. To mogu biti prigovori koji negiraju⁸⁹ ili ukidaju⁹⁰ vlasnički zahtjev ili prigovori koji zahtjev zaustavljaju.⁹¹

5. Vlasnička tužba predmnijevanog vlasnika za prestanak uznemiravanja

⁸⁷ Vlasnik će zahtijevati propuštanje ponašanja kojim se čini uznemiravanje te činjenje kojim će se ukloniti izvor uznemiravanja, a također će tražiti propuštanje ubuduće radnji uznemiravanja

⁸⁸ V. čl. 167. st. 3. ZVDSP.

⁸⁹ Prigovori koji negiraju zahtjev su npr. da tužitelj nema pravo vlasništva stvari, da nema uznemiravanja, da je dužan trpjeti uznemiravanje (nije bespravno).

⁹⁰ Npr. da je tužitelj prestao biti vlasnik stvari.

⁹¹ Npr. da tuženik ima pravo služnosti provoza, pa vlasnik mora trpjeti provoženje njegovim zemljištem.

Pravo na zaštitu od uznemiravanja ima i predmnijevani vlasnik koji negatorijski zahtjev ostvaruje vlasničkom tužbom predmnijevanog vlasnika za prestanak uznemiravanja (publicijanska negatorija). Aktivno legitimiran za publicijansku negatoriju je predmnijevani vlasnik koji kao i kod publicijanske tužbe treba dokazati samostalni posjed, pravni temelj i istinit način stjecanja, a pravo na zaštitu neće imati posjednik koji nije pošten.⁹² ZVDSP izričito predviđa da se kod publicijanske negatorije u svemu ostalom što se odnosi na pravo na zaštitu predmnijevanog vlasnika na odgovarajući način primjenjuju pravila o vlasničkoj tužbi predmnijevanoga vlasnika. Naravno da će tužitelj trebati dokazati kao i kod negatorijske tužbe da ga je tuženik uznemiravao, pa kod ove tužbe vrijedi i sve ono što se odnosi na negatorijsku tužbu vlasnika.

6. Vlasnikova brisovna tužba

ZVDSP predviđa i zaštitu prava vlasništva od povreda nevaljanim upisom u zemljišnu knjigu.⁹³ Pri tome ZVDSP upućuje na primjenu pravila zemljišnoknjižnog prava koja uređuju zaštitu knjižnog prava od povreda nevaljanim upisom. Pravo vlasništva upisano u zemljišnoj knjizi može biti povrijeđeno neistinitim upisom provedenim u zemljišnoj knjizi, bilo da se netko drugi upisao kao nositelj prava vlasništva ili nekog drugog stvarnog prava.⁹⁴ ZVDSP osim zaštite prava vlasništva od povreda nevaljanim upisom u zemljišnu knjigu, predviđa i zaštitu drugih stvarnih prava upisanih u zemljišnu knjigu, kao što su pravo služnosti, pravo građenja i založno pravo na nekretnini.⁹⁵ Predmet ovoga rada su tužbe za zaštitu prava vlasništva, slijedom čega će i

⁹² V. čl. 167. st. 3. ZVDSP.

⁹³ Ako netko povrijedi vlasnikovo pravo vlasništva nevaljanim upisom u zemljišne knjige, vlasnik se ima pravo štititi od toga sredstvima koja za zaštitu knjižnih prava daju pravila zemljišnoknjižnog prava (čl. 168. ZVDSP)

⁹⁴ Povreda knjižnog prava može se sastojati u brisanju upisanog prava, prijenosu tog prava na nekog drugog nositelja, u promjeni sadržaja ili opsega knjižnog prava, promjeni reda prvenstva, upisom nekog ograničenog stvarnog prava itd.

⁹⁵ V. čl. 236., 272., 291. i 342. ZVDSP.

brisovna tužba biti prikazana kao jedna od tužbi za zaštitu prava vlasništva, pri čemu niti nema bitne razlike u zaštiti bilo kojeg knjižnog prava.

Ukoliko dođe do neistinitog upisa u zemljišnu knjigu, vrijeda se i uznemirava pravo vlasništva vlasnika. Vlasniku su tada na raspolaganju pravni lijekovi protiv rješenja o uknjižbi ili brisovna tužba.⁹⁶ Kod toga treba napomenuti da podnošenje pravnih lijekova protiv rješenja o dozvoli upisa ne isključuje podnošenje brisovne tužbe. Brisovnom tužbom vlasnik (nositelj knjižnog prava) čije je pravo povrijeđeno nevaljanom upisom štiti svoje knjižno pravo zahtijevajući brisanje nevaljane, neistinite uknjižbe i uspostavljenje prijašnjeg zemljišnoknjižnog stanja kakvo je bilo prije nevaljane, odnosno neistinite uknjižbe.⁹⁷

6.1. Aktivno legitimirana osoba

Tužbu za brisanje aktivno je legitimiran podnijeti nositelj knjižnog prava (vlasnik), odnosno osoba u čiju je korist upisano pravo vlasništva povrijeđeno nevaljanom uknjižbom, kao i njegovi univerzalni slijednici. Stoga nije aktivno legitimirana osoba koja je tzv. izvanknjižni vlasnik, odnosno osoba koja je pravo vlasništva stekla temeljem zakona ili odluke nadležnog tijela i nije bila upisana u zemljišne knjige kao vlasnik.⁹⁸ Takva osoba može svoja prava štiti tužbama predviđenim za zaštitu prava vlasništva ili predmnijevanog prava vlasništva. Tužitelj mora dokazati da je bio upisan kao vlasnik u zemljišnoj knjizi i da je uknjižba u korist tuženika nevaljana. Ukoliko se tuženik poziva na postupanje s povjerenjem u istinitost zemljišnih knjiga, a u dobroj vjeri, temeljem čega je uknjižio svoje pravo izvodeći ga iz uknjiženoga, ali neistinitoga (nevaljanoga) prava prednika, tada će tužitelj morati

⁹⁶ Redovni pravni lijek je žalba (v. čl. 123. – 128. ZZK). U zemljišnoknjižnim postupcima dopuštena je revizija iz čl. 382. st. 2. ZPP (tzv. izvanredna revizija). Brisovna tužba regulirana je čl. 129. ZZK.

⁹⁷ V. čl. 129. st. 1. ZZK.

⁹⁸ Tako i sudska praksa, v. odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje VSRH) Rev- 1430/00 od 23. srpnja 2003., Rev-2832/99 od 26. veljače 2003.,

dokazati nepostojanje tih pretpostavki.⁹⁹ Tužbeni zahtjev uvijek mora glasiti na utvrđenje da je pravni posao za neistiniti upis ništav (nevaljan), da je uknjižba prava vlasništva temeljem tog pravnog posla nevaljana, na brisanje uknjižbe temeljem određenog pravnog osnova kao nevaljanog i na uspostavu ranijeg zemljišnoknjižnog stanja kakvo je bilo prije neistinitog upisa

6.2. Pasivno legitimirana osoba

Tužba za brisanje podnosi se protiv osobe u čiju je korist provedena nevaljana, neistinita uknjižba, odnosno protiv osobe koja je s osobom čije je knjižno pravo povrijeđeno u neposrednom pravnom odnosu. U tom slučaju govorimo o neposrednim stjecateljima. Tužba se može podnijeti i protiv univerzalnih slijednika neposrednog stjecatelja. Pasivno legitimirani mogu biti i treći u čiju korist je neposredni stjecatelj raspolagao pravom vlasništva koje je kao neistinito bilo upisano u zemljišne knjige (protiv singularnih slijednika). Ako se tužba podnosi protiv singularnih slijednika, istom tužbom mora biti obuhvaćen i neposredni stjecatelj.

6.3. Prigovori tuženika i rokovi za podnošenje brisovne tužbe

Tužba za brisanje može se s uspjehom podići sve dok ne nastupe činjenice na temelju kojih bi povrijeđeno knjižno pravo i tako trebalo prestati, ako zakonom nije drukčije određeno.¹⁰⁰ Stoga je osnovni prigovor koji može istaknuti tuženik da je tužitelju prestalo knjižno pravo (pravo vlasništva) na temelju činjenica za koje zakon veže izvanknjižni prestanak prava vlasništva.¹⁰¹ Taj prigovor može istaknuti tuženik koji je neposredni stjecatelj nekretnine, ali isto tako i svi daljnji singularni slijednici u čiju korist je neposredni stjecatelj raspolagao nekretninom, odnosno nevaljanim knjižnim pravom vlasništva. Singularni slijednici mogu za razliku od neposrednog stjecatelja staviti

⁹⁹ Tužitelj treba dokazati da je tužba podnesena unutar rokova iz čl. 129. st. 2. toč. 1. i 2. ZZK ili da tuženik nije bio u dobroj vjeri.

¹⁰⁰ V. čl. 129. st. 1. ZZK.

¹⁰¹ Primjerice ako je tuženik ili neka druga osoba dosjelošću stekla pravo vlasništva sporne nekretnine.

prigovor da su knjižno pravo vlasništva stekli kao pošteni stjecatelji koji su postupali s povjerenjem u zemljišne knjige.¹⁰² Obzirom da se poštenje pretpostavlja, na tužitelju će biti teret dokaza da tuženik nije bio u dobroj vjeri kod stjecanja knjižnog prava, odnosno da se u konkretnom slučaju ne može primijeniti načelo povjerenja u zemljišne knjige.¹⁰³

Rok za podnošenje brisovne tužbe protiv neposrednog stjecatelja nije ograničen. Tužba se može uvijek podnijeti protiv neposrednog stjecatelja i njegovih univerzalnih slijednika, bez obzira da li su bili pošteni ili nepošteni. Protiv nepoštenog singularnog slijednika tužba se također može podnijeti bez ograničenja, ali će na strani tužitelja biti teret dokaza da treći stjecatelj kod stjecanja nije bio u dobroj vjeri. U odnosu na poštenog singularnog slijednika, zbog primjene načela povjerenja u zemljišne knjige, tužba za brisanje mora biti podnesena u rokovima iz čl. 129. st. 2. ZZK. Ako je rješenje o uknjižbi u korist prednika poštenog stjecatelja bilo dostavljeno nositelju povrijeđenog knjižnog prava vlasništva, on mora u roku za žalbu zatražiti zabilježbu da je upis sporan (zabilježba brisovne tužbe), te u roku od šezdeset dana od dana isteka roka za žalbu podnijeti brisovnu tužbu.¹⁰⁴ Ako nositelju knjižnog prava vlasništva rješenje o uknjižbi u korist prednika poštenog stjecatelja nije bilo dostavljeno, tužba za brisanje mora se podići u roku od tri godine od kada je ta uknjižba bila zatražena.¹⁰⁵

7. Razlika između vlasničke i nasljedničke tužbe

Vlasnička tužba razlikuje se od nasljedničke tužbe obzirom na pravni temelj zahtjeva. Kod vlasničke tužbe pravni temelj zahtjeva je povreda prava vlasništva, a kod

¹⁰² Načelo povjerenja u zemljišne knjige je jedno od načela zemljišnoknjižnog prava kojim se štite poštene treće osobe koje su postupale s povjerenjem u potpunost i istinitost zemljišnoknjižnog stanja u slučajevima kada se razlikuje faktično od zemljišnoknjižnog stanja određene nekretnine (v. čl. 8. ZZK)

¹⁰³ V. čl. 129. st. 2. ZZK.

¹⁰⁴ V. čl. 129. st. 2. toč. 1. ZZK.

¹⁰⁵ V. čl. 129. st. 2. toč. 2. ZZK.

nasljedničke tužbe pravni temelj zahtjeva je povreda nasljednog prava. Daljnja bitna razlika odnosi se na to da vlasnički zahtjev ne zastarijeva, dok nasljednički zahtjev zastarijeva.¹⁰⁶ Stoga su osnovne razlike između vlasničke i nasljedničke tužbe u pravnom temelju istaknutih zahtjeva i u mogućnosti zastarijevanje zahtjeva.

Nasljednička tužba kojom se postavlja nasljednički zahtjev može biti s uspjehom postavljena jedino onda kada je dopušteno ostvarenje nasljedničkog zahtjeva u parnici. Nasljednička tužba tako se može podnijeti u okolnostima kada prethodno nije u ostavinskom postupku utvrđeno tko je ostavitelj nasljednik, kada je nasljedno pravo utvrđeno pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju i u okolnostima kada je pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju prethodno utvrđeno nasljedno pravo druge osobe.

Ako prethodno u ostavinskom postupku nije utvrđeno tko je nasljednik ostavitelja razlikujemo dvije situacije. Prva se odnosi na situaciju kada još uvijek postoji mogućnost provođenja ostavinske rasprave u kojoj bi se rješenjem o nasljeđivanju moglo utvrditi tko je nasljednik ostavitelja, a druga je situacija kada više nema mogućnosti provođenja ostavinske rasprave. Naime, ako je moguće nasljednički zahtjev ostvariti u ostavinskom postupku, tada nije moguće nasljedno pravo ostvarivati u parnici, jer prema odredbi čl. 19. ZPP sud će obustaviti parnični postupak u slučaju kada utvrdi da bi postupak trebalo provesti prema pravilima izvanparničnog postupka. U takvom slučaju nasljednik se ne može nasljedničkom tužbom osnovano pozivati na svoje nasljedno pravo, već to pravo mora ostvarivati u ostavinskom postupku. Međutim, ako je sud pravomoćno obustavio ostavinski postupak jer ostavinska masa sadrži samo pokretnine i s njima izjednačena prava, a nijedna osoba pozvana na nasljedstvo ne zahtijeva da se provede ostavinski postupak,¹⁰⁷ više ne postoji mogućnost provođenja ostavinskog postupka, i nasljednik može svoje nasljedno pravo ostvarivati nasljedničkom tužbom u parnici.¹⁰⁸

¹⁰⁶ V. čl. 138. Zakona o nasljeđivanju („Narodne novine“, broj 48/03, 163/03 i 35/05 – dalje ZN). Za razliku od nasljedničkog zahtjeva, vlasnički zahtjev ne zastarijeva (čl. 161. st. 2. ZVDSP)

¹⁰⁷ V. čl. 215. st. 2. ZN.

¹⁰⁸ U takvoj situaciji nasljednik će tužbeni zahtjev postaviti na način da će tražiti utvrđenje da je uslijed ostaviteljeve smrti stekao nasljedno pravo, a ujedno će tražiti predaju predmeta zahtjeva. Pri tome može

Kada je nasljedno pravo utvrđeno pravomoćnom rješenjem o nasljeđivanju, nasljednik može tražiti nasljedničkom tužbom usklađenje svog *ipso iure* stečenog nasljednog prava¹⁰⁹ s faktičnim položajem nasljednika. U takvom sporu nema mjesta postavljanju zahtjeva na utvrđenje nasljednog prava, jer je isto već utvrđeno u ostavinskom postupku, već samo na predaju onoga u odnosu na što se tuženik ponaša kao da je nasljednik ostavitelja i svojata stečeno nasljedno pravo nasljednika. Kada je pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju prethodno utvrđeno nasljedno pravo druge osobe, tada nasljednik svoje nasljedno pravo može ostvarivati nasljedničkom tužbom u parnici.¹¹⁰ To pravo mu pripada samo pod uvjetom da nije vezan pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju,¹¹¹ a u parnici nasljednik mora dokazati da pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju nije istinito utvrđeno kome pripada nasljedno pravo.¹¹²

7.1. Aktivna i pasivna legitimacija kod nasljedničke tužbe

Aktivno legitimiran za podnošenje nasljedničke tužbe je ostaviteljev nasljednik,¹¹³ odnosno osoba koja je *ipso iure* stekla nasljedno pravo i nalazi se u pravnom položaju nasljednika, ali njen položaj u potpunosti ili djelomično faktično zauzima neka druga osoba. Aktivno legitimiran za nasljedničku tužbu je i univerzalni sukcesor nasljednika. Pasivno legitimirana osoba kod nasljedničke tužbe je svaka ona osoba koja svojatajući nasljedno pravo, faktično izvršava pravo ili bilo što drugo što pripada nasljedniku, te time

postaviti i određene sporedne zahtjeve (naknada štete i sl.).

¹⁰⁹ U pravnom sustavu nasljeđivanja *ipso iure* koji je prihvaćen i u ZN (čl. 4. st. 4.) nasljednik časom smrti ostavitelja odmah sam faktično zauzima onaj položaj u pravnim odnosima koji mu pripada na temelju nasljednog prava.

¹¹⁰ Primjerice kod naknadno pronađene oporuke (čl. 235. st. 2. ZN) ili kod nasljednika koji nije sudjelovao u ostavinskom postupku (čl. 236. ZN).

¹¹¹ Čl. 232. st. 3. – 5. ZN propisano je koje osobe nisu vezane pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju.

¹¹² Pravomoćno rješenje o nasljeđivanju je javna isprava, pa u parničnom postupku djeluje predmnijeva istinitosti sadržaja.

¹¹³ Kod toga je nebitno da li je nasljednik kao takav utvrđen pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju ili ne, obzirom da se u pravnom sustavu RH nasljednikom postaje *ipso iure* časom smrti ostavitelja.

vrijeđa stečeno nasljedno pravo nasljednika. Također je pasivno legitimiran univerzalni sukcesor takve osobe.¹¹⁴ Nije pasivno legitimirana osoba koja faktično izvršava neko pravo koje pripada nasljedniku ili svojata neku stvar, ako se pri tome ne poziva na stečeno nasljedno pravo, već na pravo različito od nasljednog prava.

7.2. Predmet i sadržaj nasljedničkog zahtjeva

Predmet nasljedničkog zahtjeva mogu biti prava i obveze koji su dijelovi nasljedstva, ali isto tako i prava i obveze koji su zbog ostaviteljeve smrti nastali za nasljednika. Nasljednički zahtjev u nasljedničkoj tužbi uvijek treba postaviti kao zahtjev u odnosu na pojedinačna prava kao dijelova ostavine, odnosno određenih stvari kao objekata tih prava. Predmet nasljedničkog zahtjeva odnosi se i na sve one pozitivne i negativne promjene koje su nastale od trenutka stjecanja pravnog položaja nasljednika, a za vrijeme dok se u položaju nasljednika nalazila osoba u odnosu na koju je podignuta nasljednička tužba.¹¹⁵

Sadržaj nasljedničkog zahtjeva kod nasljedničke tužbe je zahtjev da pasivno legitimirana osoba izvrši onu činidbu koja je potrebna da bi nasljednik i faktično došao u položaj koji mu pripada. To može biti zahtjev za predaju stvari, očitovanje volje ili bilo koju drugu činidbu kako bi nasljednik dobio ono što mu pripada i kako bi došlo do usklađenja pravnog i faktičnog položaja nasljednika. Zajedno sa glavnim zahtjevom, ili naknadno, nasljednik može postaviti sporedne zahtjeve koji se odnose na koristi koje bi trebale pripasti nasljedniku ili može zatražiti naknadu štete. S druge strane pasivno

¹¹⁴ Postoji dvojba da li je pasivno legitimiran singularni sukcesor od pasivno legitimirane osobe (naravno izvan slučaja iz čl. 233. ZN kada se štiti stjecatelj koji je bio u dobroj vjeri pouzdavajući se u istinitost onog što je određeno pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju). Smatramo da se može prihvatiti da je pasivno legitimiran i singularni sukcesor osobe koja je svojatala nasljedno pravo nasljednika, jer se pravo takve osobe izvodi iz prava osobe koja je svojatala nasljedno pravo.

¹¹⁵ Pozitivne promjene od trenutka stjecanja mogu se odnositi na prirast stvari, povećanje vrijednosti stvari i sl., a negativne promjene odnose se na oštećenja, opterećenja i sl. predmeta nasljedničkog zahtjeva. Kod negativnih promjena u pravilu se neće raditi o smanjenju predmeta nasljedničkog zahtjeva jer se može tražiti naknada za ono što je propalo ili oštećeno.

legitimirana osoba (posjednik ostavine) može postaviti protuzahitjeve koji se odnose na naknadu nastalih troškova koje je imala izvršavajući položaj nasljednika, a sporedni zahtjevi nasljednika i protuzahitjevi tuženika zastarijevaju u roku tri godine od dana predaje stvari. U odnosu na sporedne zahtjeve tužitelja i protuzahitjeve tuženika na odgovarajući način se primjenjuju pravila stvarnog prava o pravnom položaju poštenog, odnosno nepoštenog posjednika što je identično kao kod vlasničkog zahtjeva.¹¹⁶

7.3. Prigovori pasivno legitimirane osobe kod nasljedničke tužbe

Pasivno legitimirana osoba prema kojoj je postavljen nasljednički zahtjev, može istaknuti prigovore koji taj zahtjev negiraju, ukidaju ili zaustavljaju. Radi se o prigovorima koji su isti kao i kod vlasničke tužbe, a razlikuju se obzirom na razlike u pravnom osnovu tih tužbi. Prigovori koji nasljednički zahtjev negiraju odnose se na to da nasljednik nije nositelj nasljednog prava, da tuženik nije u posjedu predmeta zahtjeva, da predmet (objekt) zahtjeva nije identičan onom koji temeljem nasljednog prava pripada nasljedniku. Kod prigovora koji nasljednički zahtjev ukidaju ne poriče se osnova¹¹⁷ na kojem je nasljednički zahtjev postavljen, ali se ističe da je nasljednik u međuvremenu izgubio osnovu na kojoj zahtjev temelji. Kod prigovora koji nasljednički zahtjev zaustavljaju pasivno legitimirana osoba ne poriče pravnu osnovu nasljedničkog zahtjeva, niti ističe prigovore koji nasljednički zahtjev ukidaju, ali se poziva na pravo temeljem kojeg nije dužna udovoljiti zahtjevu.¹¹⁸

7.4. Zastara nasljedničkog zahtjeva

Osnovna razlika između vlasničkog i nasljedničkog zahtjeva je da nasljednički zahtjev zastarijeva. Stoga je razlikovanje te dvije vrste zahtjeva vrlo bitno obzirom na mogućnost isticanja zastare kod nasljedničkog zahtjeva, a time i gubitka prava zahtijevati

¹¹⁶ O tome v. više *supra* str. 12. – 17.

¹¹⁷ Prigovor zastare nasljedničkog zahtjeva je prigovor koji nasljednički zahtjev ukida.

¹¹⁸ Radi se zapravo o preuranjenom zahtjevu jer tuženik npr. stvar drži u posjedu temeljem ugovora o zakupu ili najmu i sl.

ostavinu. S procesnog motrišta to je također jedna od osnovnih razlika između vlasničke i nasljedničke tužbe. ZN predviđa subjektivni i objektivni rok zastare nasljedničkog zahtjeva prema poštenom posjedniku, a u odnosu na nepoštenog posjednika ostavine predviđen je samo objektivni rok koji je dvostruko duži nego prema poštenom posjedniku.¹¹⁹ Na zastaru nasljedničkog zahtjeva primjenjuju se opća pravila o zastari propisana u ZOO-u,¹²⁰ te se ne radi o prekluzivnim rokovima na koje javni bilježnik ili sud pazi po službenoj dužnosti.¹²¹

7.5. Pravni temelj nasljedničkog zahtjeva

Pravni temelj nasljedničkog zahtjeva je nasljedno pravo, dok je pravni temelj vlasničkog zahtjeva pravo vlasništva. To znači da će se o nasljedničkoj tužbi i nasljedničkom zahtjevu raditi onda kada se tužitelj i tuženik spore o nasljednom pravu, odnosno tko je od njih naslijedio ostavitelja u pogledu određene stvari. Kod nasljedničke tužbe pasivno legitimirana osoba se protivi tužbenom zahtjevu svojatajući nasljedno pravo, a ne zbog nekog drugog razloga.¹²² Da li će se neka tužba smatrati vlasničkom ili nasljedničkom ovisi prije svega o tuženiku, jer on određuje svojim prigovorima i osporavanjem tužbenog zahtjeva odlučne činjenice koje su bitne u konkretnom postupku. Naime, osoba koja je nasljeđivanjem stekla vlasništvo stvari i tužbom zahtjeva predaju u posjed te stvari, ima istovremeno i nasljedno pravo i pravo vlasništva te stvari.

¹¹⁹ Nasljednički zahtjev zastarijeva prema poštenom posjedniku u roku godinu dana od kada je nasljednik saznao za svoje pravo i za posjednika ostavine (subjektivni rok), a najkasnije u roku deset godina računajući za zakonskog nasljednika od smrti ostavitelja, a za oporučnog od proglašenja oporuke (objektivni rok). V. čl. 138. st. 1. i 2. ZN.

¹²⁰ V. čl. 214. – 246. ZOO.

¹²¹ Tako u svezi objektivnog i subjektivnog roka zastare v. npr. Odluke VSRH Rev-1058/98 od 13. ožujka 2002. i Rev-549/01 od 10. rujna 2003.

¹²² Ako se tuženik poziva na stečeno pravo vlasništva od ostavitelja temeljem pravog posla, ne radi se o nasljedničkom zahtjevu već o vlasničkom zahtjevu i tužbi, obzirom da je pravni temelj spora između tužitelja i tuženika pravo vlasništva konkretne stvari.

U praksi se vrlo često može pojaviti problem razlikovanja vlasničke od nasljedničke tužbe (zahtjeva) jer je tužbeni zahtjev u pravilu identičan i glasi na zahtjev za predaju u posjed određene stvari. Obzirom da sud nije vezan za pravnu kvalifikaciju zahtjeva, nebitno je da li je sam tužitelj kao pravnu osnovu označio povredu prava vlasništva ili nasljednog prava, već je bitno da li tuženik osporava zahtjev svojatajući nasljedno pravo ili osporava pravo vlasništva tužitelja temeljem nekog drugog singularnog prava.¹²³ Stoga su osnovne razlike između vlasničke i nasljedničke tužbe u pravnom temelju postavljenog zahtjeva kao i u mogućnosti zastarijevanja nasljedničkog zahtjeva.

8. Razlika između vlasničke tužbe i tužbe na utvrđenje prava vlasništva

Vlasnička tužba razlikuje se od tužbe za utvrđenje prava vlasništva obzirom na sadržaj zahtjeva. Vlasničkom se tužbom traži određeno činjenje (predaja u posjed ili povrat stvari) ili prestanak uznemiravanja, dok se tužbama na utvrđenje traži od suda utvrđenje postojanja, odnosno nepostojanja, nekog prava ili pravnog odnosa ili istinitost, odnosno neistinitost kakve isprave.¹²⁴ Stoga tužitelj tužbom na utvrđenje prava vlasništva traži utvrđenje stečenog prava vlasništva protiv osobe koja mu to pravo osporava ili svojata, pri čemu se ne radi o povredi prava vlasništva oduzimanjem stvari ili drugom uznemiravanju činjenjem. Tužbe na utvrđenje općenito, pa tako i tužba na utvrđenje prava vlasništva, mogu se podnijeti samo kad tužitelj za to ima pravni interes ili je to posebnim propisima predviđeno.¹²⁵

¹²³ O pretpostavkama za razlikovanje nasljedničke tužbe v. Odluke VSRH Rev-1030/81 od 22. rujna 1981. i Rev-512/87 od 2. srpnja 1987.

¹²⁴ V. čl. 187. ZPP.

¹²⁵ Tako je primjerice u OZ propisano kada se može podići tužba na utvrđenje da je ovrha nedopuštena (v. čl. 74. OZ).

To bi značilo da se tužba na utvrđenje prava vlasništva ne bi mogla podnijeti u slučaju kada bi tužitelj svoje pravo vlasništva mogao zaštititi kondemnatornim zahtjevom i tužbom, već bi tada tužitelj morao postaviti vlasnički zahtjev, odnosno podnijeti vlasničku tužbu. Međutim, mišljenja smo da i kod vlasničke tužbe tužitelj može istaknuti deklaratorni zahtjev na utvrđenje prava vlasništva stvari u odnosu na koju vlasničkom tužbom traže predaju u posjed ili zaštitu od uznemiravanja ukoliko tuženik negira tužitelju da je vlasnik stvari i na taj način se protivi zahtjevu iz vlasničke tužbe. Kod vlasničke tužbe tužitelj mora dokazati vlasništvo stvari u odnosu na koju je postavio vlasnički zahtjev, slijedom čega je pitanje vlasništva stvari prethodno pitanje za donošenje odluke o vlasničkom zahtjevu. Stoga smatramo da nema zapreka postavljanju zahtjeva na utvrđenje prava vlasništva kao deklaratornog zahtjeva uz vlasnički zahtjev na predaju stvari, a u slučaju kada tuženik osporava tužitelju da je vlasnik stvari i na tom prigovoru temelji svoje protivljenje vlasničkoj tužbi.¹²⁶

9. Razlika između vlasničke i posjedovne tužbe

Vlasnički i posjedovni zahtjev su vrlo slični obzirom na predmet i sadržaj tih zahtjeva. Vindikacijski zahtjev kod vlasničke tužbe sličan je zahtjevu zbog smetanja posjeda oduzimanjem stvari, a zahtjev negatorijske vlasničke tužbe sličan je zahtjevu zbog smetanja posjeda uznemiravanjem. Stoga je osnovna razlika između vlasničke (petitorne) tužbe i posjedovne (posesorne)¹²⁷ tužbe u pravnoj osnovi zahtjeva i cilju koji se želi ostvariti. Posjedovnim tužbama se ne traži zaštita prava, nego se traži zaštita faktične vlasti u odnosu na konkretnu stvar, odnosno traži se uspostava faktičnog stanja

¹²⁶ O tome v. *supra* str. 12. i bilj. 50.

¹²⁷ Nazivi petitorni zahtjev, petitorna tužba i sl. potječu od *actio* ili *formula petitoria*, odnosno *petitorium iudicum*. Iako ti nazivi potječu od lat. *petitio*, *petitionis*, što općenito znači posezanje, napadanje, traženje, moljenje službe, ili moljenje/zahtijevanje na sudu, njih se kao pravne termine rabi jedino u značenju vlasničkih zahtjeva, odnosno vlasničkih tužbi, vlasničkih sporova isl. (Gavella, N. *at. al. op. cit.* str. 587)

kakvo je bilo prije počinjenog smetanja. Kod posjedovne tužbe nebitno je kome pripada pravo na posjed stvari,¹²⁸ dok je kod vlasničke tužbe, upravo suprotno, pravo na posjed stvari osnova temeljem koje se traži otklanjanje povrede. Povodom vlasničke tužbe u vlasničkom sporu parnični postupak se provodi po općim pravilima parničnog postupka, dok su za parnični postupak povodom posjedovne tužbe predviđena posebna pravila parničnog postupka.¹²⁹ Stoga je s procesnog motrišta razlika između vlasničke tužbe i posjedovne tužbe i u procesnim odredbama ZPP-a koje se primjenjuju zavisno o kojoj tužbi se radi.

10. Zaključak

Zaštita prava vlasništva ostvaruje se prvenstveno putem tužbi koje propisuje ZVDSP u slučaju kada treća osoba posjeduje vlasnikovu stvar ili ga na neki drugi način bespravno uznemirava u izvršavanju pravne vlasti koja mu kao vlasniku pripada. Stoga razlikujemo pravu vlasničku tužbu za povrat stvari (*rei vindicatio*) i pravu vlasničku tužbu za prestanak uznemiravanja (*actio negatoria*). U slučaju nemogućnosti dokaza prava vlasništva ZVDSP predviđa iste tužbe predmnijevanog vlasnika, odnosno vlasničku tužbu predmnijevanog vlasnika za povrat stvari (*actio Publiciana*) i vlasničku tužbu predmnijevanog vlasnika za prestanak uznemiravanja (publicijanska negatorijska tužba). ZVDSP predviđa i brisovnu tužbu kao posebnu tužbu kojom se štiti pravo vlasništva povrijeđeno neistinitim upisom u zemljišnoj knjizi, a koja je detaljnije regulirana u ZZK.

Kod vlasničke tužbe propisane u ZVDSP tužitelj mora dokazati svoje vlasništvo stvari, da tuženik bez pravnog osnova drži u posjedu vlasnikovu stvar ili bespravno uznemirava vlasnika, a predmnijevani vlasnik treba umjesto vlasništva dokazati svoje jače pravo na posjed. Vlasnička tužba ne zastarijeva, a uz glavni zahtjev tužitelj može istaknuti sporedne zahtjeve koji se odnose na naknadu troškova ili naknadu štete, s time

¹²⁸ V. čl. 22. st. 3. ZVDSP.

¹²⁹ V. čl. 438. do 445. ZPP.

da sporedni zahtjevi zastarijevaju u roku tri godine od predaje stvari vlasniku. Tuženik također može staviti protuzahjev za naknadu troškova, a naknada troškova se općenito procjenjuje ovisno o tome da li je tuženik bio pošten ili nepošten posjednik stvari.

Zaštita prava vlasništva može se osim vlasničkim tužbama propisanim u ZVDSP ostvariti i u drugim sudskim postupcima (kaznenom, izvanparničnom, ovršnom, stečajnom i zemljišnoknjižnom), ali i u upravnom i ustavnosudskom postupku. Tako se u kaznenom postupku može postaviti imovinskopravni zahtjev koji je identičan vlasničkom zahtjevu, a u izvanparničnim postupcima kao što su ovršni ili stečajni mogu se staviti zahtjevi i prigovori koji završavaju parničnim postupcima koji imaju isti učinak kao i vlasničke tužbe propisane u ZVDSP. Posebno je bitno razlikovati vlasničku tužbu od nasljedničke tužbe jer nasljednički zahtjev za razliku od vlasničkog zastarijeva. Osnovna razlika između nasljedničke i vlasničke tužbe, osim mogućnosti zastare, je u pravnom temelju zahtjeva, jer je pravni temelj nasljedničkog zahtjeva nasljedno pravo a ne pravo vlasništva.

Tužba na utvrđenje prava vlasništva se razlikuje od vlasničke tužbe obzirom na sadržaj zahtjeva, jer se takva tužba može podići samo u slučaju postojanja pravnog interesa tužitelja i njome se vlasnik štiti od osporavanja vlasništva koje se ne sastoji u oduzimanju predmeta vlasništva ili drugom uznemiravanju koje se štiti kondemnatornim vlasničkim zahtjevom. Međutim, nema zapreka da se kod vlasničke tužbe istakne i zahtjev na utvrđenje prava vlasništva u slučaju kada tuženik tužitelju osporava tužbu i vlasnički zahtjev negirajući vlasništvo tužitelja na stvari koja je predmet zahtjeva. Razlika između posjedovne i vlasničke tužbe je također u pravnom temelju na kojem je postavljen tužbeni zahtjev, jer je pravni temelj posjedovne zaštite faktični posjed, a ne pravo na posjed.

TUŽBE ZA ZAŠTITU PRAVA VLASNIŠTVA

S a ž e t a k

U radu se uvodno prikazuje značaj prava vlasništva kao jednog od osnovnih gospodarskih prava i sloboda koje se jamči Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim ugovorima i zakonom. Zaštita prava vlasništva kao jedne od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske stoga je od izuzetne važnosti za sve njene građane i državu u cjelini. Ta zaštita se ostvaruje u sudskom i upravnom postupku, ali isto tako u ustavnosudskom postupku, pri čemu najčešće putem tužbi koje propisuje Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

Analiza vlasničkih tužbi koje propisuje Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, uključujući i brisovnu tužbu koju detaljnije regulira Zakon o zemljišnim knjigama, predstavlja glavni dio rada koji se odnosi na prikaz aktivne i pasivne legitimacije stranaka, glavne i sporedne zahtjeve tužitelja te prigovore i protuzahitjeve tuženika. Posebno se u radu analizira razlika između vlasničke tužbe i nekih drugih sličnih tužbi kao što su nasljednička tužba, posjedovna tužba i tužba na utvrđenje prava vlasništva. Osnovni cilj rada je jasno odrediti tužbe za zaštitu prava vlasništva te prikazati razlike između vlasničke tužbe i nekih drugih sličnih tužbi, a što je važno zbog mogućnosti učinkovite zaštite prava vlasništva.

Ključne riječi: *vlasnička tužba, nasljednička tužba, posjedovna tužba, tužba na utvrđenje prava vlasništva*